

Zbirka odločb sodne prakse

SKLEPNI PREDLOGI GENERALNEGA PRAVOBRANILCA
MACIEJA SZPUNARJA,
predstavljeni 3. septembra 2020¹

Zadeva C-485/19

LH
proti
PROFI CREDIT Slovakia s.r.o.

(Predlog za sprejetje predhodne odločbe, ki ga je vložilo Krajský súd v Prešove (regionalno sodišče v Prešovu, Slovaška))

„Predhodno odločanje – Direktiva 93/13/EGS – Direktiva 2008/48/ES – Varstvo potrošnikov – Potrošniške kreditne pogodbe – Neupravičena obogatitev kreditodajalca zaradi plačila na podlagi nezakonitega pogoja – Obveznost dokazati naklepno naravo neupravičene obogatitve kreditodajalca – Dokazno breme, ki ga nosi potrošnik – Obveznosti v zvezi z informacijami, ki se morajo vključiti v pogodbo – Odprava nekaterih obveznosti na podlagi sodne prakse Sodišča – Obveznost nacionalnega sodišča, da razlaga prejšnjo različico nacionalne zakonodaje v skladu s sodno prakso Sodišča“

I. Uvod

1. Sodišče je pred kratkim prejelo več predlogov za sprejetje predhodne odločbe v zvezi s časovno omejitvijo varstva, ki je potrošnikom zagotovljeno s pravom Unije.² Potem ko je Sodišče pojasnilo nekatere vidike v zvezi z ugotovitvijo kršitve pravic potrošnikov in posledicami, ki jih je treba izpeljati iz tega, mora zdaj odločiti o vprašanjih, ki se nanašajo na uveljavljanje pravnih sredstev, katerih namen je odpraviti posledice kršitve teh pravic.
2. Ta predlog za sprejetje predhodne odločbe se umešča v to vejo sodne prakse. Predložitveno sodišče namreč s štirimi od šestih vprašanj za predhodno odločanje Sodišče prosi za pojasnila, da bi lahko odločilo, ali je sistem zastaranja, ki se na podlagi slovaškega prava uporablja za tožbe potrošnikov, v skladu s pravom Unije.
3. V skladu z zahtevo Sodišča bodo ti sklepni predlogi omejeni na analizo prvih dveh vprašanj za predhodno odločanje. Predložitveno sodišče s tema vprašanjema sprašuje, ali so s pravom Unije združljive nacionalne določbe, ki določajo, prvič, triletni zastaralni rok, ki se izračuna od trenutka neupravičene obogatitve, in drugič, desetletni zastaralni rok, ki pa se uporablja le, če potrošnik dokaže, da je bila neupravičena obogatitev naklepna.

¹ Jezik izvirnika: francoščina.

² Glej moje sklepne predloge v združenih zadevah Raiffeisen Bank in BRD Groupe Société Générale (C-698/18 in C-699/18, EU:C:2020:181). Glej tudi sodbo z dne 16. julija 2020, Caixabank in Banco Bilbao Vizcaya Argentaria (C-224/19 in C-259/19, EU:C:2020:578).

II. Pravni okvir

A. Pravo Unije

1. Direktiva 93/13/EGS

4. Člen 6(1) Direktive 93/13/EGS³ določa:

„Države članice določijo, da nepošteni pogoji, uporabljeni v pogodbi, ki jo s potrošnikom sklene prodajalec ali ponudnik, kakor je določeno z nacionalnim pravom, niso zavezujoči za potrošnika in da pogodba še naprej zavezuje obe stranki na podlagi teh pogojev, če je nadaljnji obstoj mogoč brez nepoštenih pogojev.“

2. Direktiva 2008/48/ES

5. Namen Direktive 2008/48/ES⁴ je v skladu z njenim členom 1 uskladiti nekatere vidike zakonov in drugih predpisov držav članic v zvezi s pogodbami, ki zajemajo potrošniške kredite.

6. V členu 3(i) Direktive 2008/48 je pojem „efektivna obrestna mera“ (EOM) opredeljena kot „skupn[i] strošk[i] kredita za potrošnika, izražen[i] kot letni odstotek skupnega zneska kredita, po potrebi vključno s stroški iz člena 19(2)“.

7. Člen 10 Direktive 2008/48, naslovljen „Informacije, ki se morajo vključiti v kreditne pogodbe“, v odstavku 2 določa:

„Kreditna pogodba jasno in jedrnato navaja:

[...]

- (g) [EOM] in skupni znesek, ki ga mora plačati potrošnik, izračunan ob sklenitvi kreditne pogodbe; navedejo se vse predpostavke, uporabljene za izračun navedenih obresti;
- (h) znesek, število in pogostost plačil potrošnika in po potrebi vrstni red, po katerem bodo za namene povračila plačila dodeljena za različne dolgovane zneske, zaračunane po različnih posojilnih obrestnih merah;
- (i) če gre za odplačilo glavnice kreditne pogodbe z določenim trajanjem, pravico potrošnika, da pridobi, na zahtevo in brezplačno, kadar koli med celotnim trajanjem kreditne pogodbe finančni izkaz v obliki preglednice odplačil [plačil].

Preglednica odplačil [plačil] prikaže dolgovane zneske ter obdobja in pogoje v zvezi s plačilom takšnih zneskov; preglednica vsebuje razčlenitev vsakega odplačila [plačila], da se prikažejo odplačilo glavnice, obresti, izračunane na podlagi posojilne obrestne mere, in, kadar je primerno, kakršn[i] koli dodatn[i] strošk[i]; če obrestna mera ni fiksna ali če se dodatni stroški lahko spremenijo v skladu s kreditno pogodbo, preglednica odplačil [plačil] vsebuje jasno in jedrnato navedbo o tem, da so podatki v preglednici veljavni le do naslednje spremembe posojilne obrestne mere ali dodatnih stroškov v skladu s kreditno pogodbo;

³ Direktiva Sveta z dne 5. aprila 1993 o nepoštenih pogojih v potrošniških pogodbah (UL, posebna izdaja v slovenščini, poglavje 15, zvezek 2, str. 288).

⁴ Direktiva Evropskega parlamenta in Sveta z dne 23. aprila 2008 o potrošniških kreditnih pogodbah in razveljavitvi Direktive Sveta 87/102/EGS (UL 2008, L 133, str. 66).

[...]“

B. Slovaško pravo

8. V skladu s členom 53(1) Občiansky zákonník (civilni zakonik) nepošteni pogoji v pogodbi, sklenjeni s potrošnikom, niso veljavni.

9. Člen 107 tega zakonika določa:

„1. Pravica do vračila zaradi neupravičene obogatitve zastara v dveh letih od trenutka, ko zadevna oseba izve za neupravičeno obogatitev in odkrije, kdo je obogatel v njeno škodo.

2. Pravica do vračila zaradi neupravičene obogatitve zastara najpozneje v treh letih – in v desetih letih v primeru naklepne neupravičene obogatitve – od dneva nastanka neupravičene obogatitve.

[...]“

10. V členu 451(2) navedenega zakonika je „neupravičena obogatitev“ opredeljena kot „premoženjska korist, pridobljena z izpolnitvijo brez pravne podlage, izpolnitvijo, ki temelji na ničnem pravnem aktu, ali izpolnitvijo, ki temelji na pravnem razlogu, ki je prenehal obstajati, in kot premoženjska korist, ki izhaja iz nepoštenih virov“.

11. Zákon č. 129/2010 Z. z. o spotrebiteľských úveroch a o iných úveroch a pôžičkách pre spotrebiteľov a o zmene a doplnení niektorých zákonov (zákon št. 129/2010 o potrošniških kreditih ter drugih kreditih in posojilih, odobrenih potrošnikom, ter o spremembi in dopolnitvi nekaterih drugih zákonov; v nadaljevanju: zákon št. 129/2010) v različici, ki se uporablja v sporu o glavni stvari, je namenjen prenosu Direktive 2008/48 v slovaško pravo.

12. V skladu s členom 11(1) zakona št. 129/2010 se za potrošniški kredit „šteje, da je odobren brez obresti in stroškov“, če z njim povezana pogodba ne vsebuje podatkov, zahtevanih med drugim v členu 9(2), od (a) do (k), tega zakona, ali je v njej nepravilno navedena EOM v škodo potrošnika.

III. Dejansko stanje v sporu o glavni stvari, postopek pred Sodiščem in vprašanja za predhodno odločanje

13. Pritožnik v postopku v glavni stvari in kreditna institucija PROFÍ CREDIT Slovakia s.r.o. sta leta 2011 sklenila potrošniško kreditno pogodbo v vrednosti 1500 EUR.

14. Potem ko je pritožnik v postopku v glavni stvari vrnil celotni znesek kredita, in sicer 3698,40 EUR, ga je pravnik februarja 2017 obvestil, da je pogodbeni pogoj o stroških odloga nepošten in da so podatki o EOM, ki so mu bili dani, napačni.

15. Pritožnik v postopku v glavni stvari je maja 2017 vložil tožbo za vračilo stroškov, ki so bili po njegovem mnenju neupravičeno prejeti. Družba PROFÍ CREDIT Slovakia se je v svojo obrambo sklicevala na zastaranje pravice zadevne osebe do vložitve tožbe.

16. Predložitveno sodišče, pri katerem je bila vložena pritožba,⁵ meni, da različne okoliščine kažejo, da je zadevna kreditna pogodba v določenih vidikih lahko v nasprotju s pravili prava Unije, ki veljajo za potrošniške kredite.⁶

17. Prva okoliščina je, da je družba PROFİ CREDIT Slovakia v skladu s sporno pogodbo lahko od prvega dne pogodbenega razmerja prejela stroške v višini 367,49 EUR v zameno za možnost, ki jo je dala potrošniku, da v prihodnje dobi odlog vračila kredita. Pritožnik v postopku v glavni stvari zaradi uporabe teh stroškov ni prejel dogovorjenega zneska 1500 EUR, ampak preostali znesek 1132,51 EUR, kar je 24 % manj, čeprav ni bilo gotovo, da bo ta potrošnik uporabil plačljivo možnost odloga vračila. Predložitveno sodišče navaja, da so bili navedeni stroški nepošteni, in meni, kot se zdi, da jih je kreditodajalec prejel na podlagi nepoštenega pogoja. Poleg tega se sklicuje na sodbo Radlinger in Radlingerová,⁷ v kateri je Sodišče odločilo, da je treba člen 10(2) Direktive 2008/48 razlagati tako, da skupni znesek kredita in znesek črpanja kredita pomenita vse zneske, s katerimi lahko potrošnik razpolaga. Sodišče je pojasnilo, da je treba pri tem izključiti zneske, ki pripadejo posojilodajalcu za plačilo stroškov v zvezi s kreditom in ki potrošniku dejansko niso nakazani.

18. Druga okoliščina je, da je EOM, navedena v pogodbi (66,31 %), nižja od obrestne mere (70 %), kar bi lahko bilo povezano s tem, da EOM ni bila izračunana na podlagi zneska, ki ga je družba PROFİ CREDIT Slovakia dejansko nakazala. Predložitveno sodišče pojasnjuje, da se v slovaškem pravu napačna navedba EOM kaznuje s tem, da kreditodajalec izgubi pravico do plačila obresti in stroškov, povezanih s kreditom.

19. Predložitveno sodišče navaja tudi, da slovaška zakonodaja za pravna sredstva, ki jih vložijo potrošniki, določa dve vrsti zastaralnih rokov, in sicer subjektivni zastaralni rok in objektivni zastaralni rok.

20. Subjektivni zastaralni rok traja dve leti in začne teči od trenutka, ko potrošnik izve za neupravičeno obogatitev.⁸ Zdi se, da je bil v obravnavani zadevi ta rok upoštevan. Pritožnik v postopku v glavni stvari je bil namreč o zadevni škodi obveščen februarja 2017, tožbo pa je vložil maja 2017.

21. Objektivni zastaralni rok začne teči od trenutka, ko je dejansko nastala neupravičena obogatitev, njegovo trajanje pa je različno:⁹ glede na slovaško zakonodajo traja deset let v primeru naklepne obogatitve in tri leta, če tak naklep ni podan.¹⁰ Zdi se, da se je ta drugi rok v obravnavani zadevi že iztekel, saj so med plačilom zadevnih stroškov (verjetno v letu 2011) in trenutkom, ko je pritožnik v postopku v glavni stvari vložil tožbo (maja 2017), pretekla več kot tri leta.

22. V tem okviru predložitveno sodišče navaja, da so slovaška sodišča določbe o zastaralnih rokih uporabljala na način, ki je bil ugoden za potrošnike. Ta sodišča so naklepno naravo neupravičene obogatitve razlagala „prožno“ in so posledično uporabljala desetletni objektivni zastaralni rok. Vendar naj bi se o tem pristopu podvomilo z odločbo Najvyšší súd Slovenskej republiky (vrhovno sodišče

5 V zvezi s tem v predlogu za sprejetje predhodne odločbe ni pojasnjeno, kakšna odločitev je bila sprejeta na prvi stopnji. Vendar družba PROFİ CREDIT Slovakia v pisnem stališču navaja, da je prvostopenjsko sodišče odločilo, da kreditna pogodba, sklenjena med strankama v sporu, ne vsebuje dogovora v zvezi z EOM in da je bil posledično kredit odobren brez obresti in stroškov, zato je družbi PROFİ CREDIT Slovakia odredilo, naj potrošniku vrne znesek, ki ga je vrnil poleg kredita.

6 Naj omenim, da se peto in šesto vprašanje za predhodno odločanje nanašata na posledice sodb Sodišča v zvezi z razlago člena 10(2) Direktive 2008/48. Ti vprašanji sta postavljeni v okviru kršitev prava Unije, ki se razlikujejo od kršitev, na katere se nanašajo prva štiri vprašanja. Kot namreč priznava predložitveno sodišče, gre za morebitni pravni razlog za vračilo stroškov, ki ga zahteva pritožnik v postopku v glavni stvari, ki je drugačen od razloga, omenjenega v prvih štirih vprašanjih.

7 Sodba z dne 21. aprila 2016 (C-377/14, EU:C:2016:283).

8 Glej člen 107(1) civilnega zakonika.

9 Glej člen 107(2) civilnega zakonika.

10 Naj omenim, da predložitveno sodišče navaja, da se ta triletni objektivni zastaralni rok uporablja v primeru obogatitve „iz malomarnosti“. Vendar to merilo ni navedeno v členu 107(2) civilnega zakonika. Ta podatek sicer slovaška vlada v pisnem stališču izpodbija. Vsekakor se zdi, da desetletni objektivni zastaralni rok pomeni izjemo od triletnega objektivnega zastaralnega roka, za katerega uporabo so zahteve glede osebe, ki je neupravičeno obogatela, manj visoke.

Slovaške republike) z dne 18. oktobra 2018. V skladu s to odločbo, ki med drugim temelji na analogiji z opredelitvijo „krivde“ v zakon 300/2005 Z.z., Trestný zákon (slovaški kazenski zakonik),¹¹ mora tožeča stranka, ki se sklicuje na posebni desetletni objektivni zastaralni rok v zvezi s primeri „naklepne“ neupravičene obogatitve, dokazati, da je kreditodajalec res imel namen neupravičeno obogateti v njeno škodo. Če takega dokaza ni, naj bi bilo treba uporabiti splošni triletni objektivni zastaralni rok. V skladu z zakon č. 99/1963 Zb., Občiansky súdny poriadok (zakon št. 99/1963 o zakoniku o civilnem postopku) v različici, ki se uporablja za dejansko stanje spora o glavni stvari, bi nižja sodišča morala ravnati v skladu s sodno prakso, ki izhaja iz odločbe z dne 18. oktobra 2018.

23. V teh okoliščinah je Krajský súd v Prešove (regionalno sodišče v Prešovu, Slovaška) s sklepom z dne 12. junija 2019, ki je na Sodišče prispel 25. junija 2019, prekinilo odločanje in Sodišču v predhodno odločanje predložilo šest vprašanj, od katerih se prvi dve, na kateri se nanaša zahteva Sodišča,¹² glasita:

- „1. Ali je treba člen 47 Listine Evropske unije o temeljnih pravicah (v nadaljevanju: Listina) in implicitno pravico potrošnika do učinkovitega pravnega sredstva razlagati tako, da nasprotujeta nacionalni zakonodaji – iz člena 107(2) Občianský zákonník (slovaški civilni zakonik) o zastaranju pravice potrošnika v objektivnem zastaralnem roku treh let – po kateri pravica potrošnika do povračila zaradi nepoštenega pogodbenega pogoja zastara, tudi če potrošnik sam ni zmožen presojati nepoštenega pogodbenega pogoja, in ta zastaralni rok teče, tudi če se potrošnik ne zaveda, da pogoj ni pošten?
2. Če je zakonska ureditev zastaranja pravice potrošnika v objektivnem roku treh let kljub neozaveščenosti potrošnika v skladu s členom 47 Listine in z načelom učinkovitosti, predložitveno sodišče sprašuje:

Ali člen 47 Listine in načelo učinkovitosti nasprotujeta nacionalni praksi, po kateri je dokazno breme na strani potrošnika, ki mora na sodišču dokazati, da so bile osebe, ki so delovale za kreditodajalca, seznanjene z dejstvom, da kreditodajalec krši pravice potrošnika, in sicer v obravnavani zadevi z dejstvom, da kreditodajalec s tem, da ni navedel točne [EOM], krši zakonski predpis, in dokazati, da je seznanjen z dejstvom, da je v tem primeru posojilo brez obresti in da to, da je kreditodajalec prejel plačilo obresti, pomeni neupravičeno obogatitev?“

IV. Analiza

24. Predložitveno sodišče s prvim vprašanjem za predhodno odločanje v bistvu sprašuje, ali direktivi 93/13 in 2008/48, člen 47 Listine in načelo učinkovitosti nasprotujejo temu, da se za tožbo za vračilo zneskov, plačanih na podlagi pogoja, ugotovljenega za nepoštenega, uporabi triletni zastaralni rok, ki začne teči od trenutka nastanka neupravičene obogatitve, to je od plačila teh zneskov. To sodišče želi z drugim vprašanjem izvedeti, ali ti akti prava Unije in načelo učinkovitosti nasprotujejo temu, da se desetletni zastaralni rok, ki tudi začne teči od trenutka nastanka neupravičene obogatitve, uporabi le, če potrošnik dokaže naklepno naravo te obogatitve.

11 Predložitveno sodišče meni, da ta analogija „ni sprejemljiva“, saj sredstev, ki jih imajo na voljo tožilec in policijske službe v okviru kazenskega postopka, nikakor ni mogoče primerjati s sredstvi, ki jih ima na voljo neobveščeni potrošnik. Vendar slovaška vlada v pisnem stališču trdi, da predložitveno sodišče z uporabo te analogije s kazenskim pravom v odločbi z dne 18. oktobra 2018 izkrivlja cilj, ki mu sledi Najvyšší súd Slovenskej republiky (vrhovno sodišče Slovaške republike) in ki ni ugotoviti, kdo mora nositi dokazno breme, temveč je opredeliti pojma „krivda“ in „naklepno ravnanje“.

12 Glej točko 3 teh sklepnih predlogov. Tretje, četrto, peto in šesto vprašanje za predhodno odločanje niso navedena v teh sklepnih predlogih. Zaradi izčrpnosti omenjam, da se tretje in četrto vprašanje nanašata na okoliščine, ki jih mora tožeča stranka dokazati, da se lahko sklicuje na desetletni objektivni zastaralni rok. Peto in šesto vprašanje se nanašata na razlago, skladno s pravom Unije, ki jo sodišča države članice podajajo glede nacionalnega predpisa, ki je razglašen za nezdržljivega z zahtevami, izhajajočimi iz člena 10(2)(h) in (i) Direktive 2008/48, in na morebitni neposredni učinek zadnjenavedene določbe v okoliščinah, kot se te iz spora o glavni stvari.

25. Formulacija teh dveh vprašanj lahko vzbuja določen dvom glede njune povezave, okvira, v katerega se umeščata, in njunega predmeta. Ta dvom je poleg tega v določeni meri izražen v stališčih nekaterih strank, ki izpodbijajo dopustnost teh vprašanj. Torej bom najprej predstavil nekaj uvodnih ugotovitev, preden bom navedeni vprašanji analiziral z vidika dopustnosti in ju preučil še vsebinsko.

A. Uvodne ugotovitve glede vprašanj za predhodno odločanje

1. Povezava prvih dveh vprašanj za predhodno odločanje

26. Ugotoviti je treba, da povezava med prvim in drugim vprašanjem za predhodno odločanje ni zelo jasna.

27. Predložitveno sodišče meni, da se njegovo drugo vprašanje postavlja le, če je odgovor na prvo vprašanje nikalen. Po njegovem mnenju bi bilo treba drugo vprašanje obravnavati le, če pravo Unije ne nasprotuje uporabi triletnega zastaralnega roka, se pravi, če je zastaralni rok za tožbo za vračilo, ki jo vložijo potrošnik, tri leta od neupravičene obogatitve.

28. V obravnavani zadevi se zdi, da so med plačilom zadevnih stroškov in vložitvijo tožbe pritožnika v postopku v glavni stvari minila več kot tri leta. Poleg tega predložitveno sodišče navaja, da pritožnik v postopku v glavni stvari načeloma ne more dokazati naklepne narave neupravičene obogatitve in biti upravičen do desetletnega objektivnega zastaralnega roka.

29. V teh okoliščinah se zdi, da se je triletni objektivni zastaralni rok že iztekel. Na podlagi tega roka je tožba za vračilo, ki jo je vložil pritožnik v postopku v glavni stvari, *a priori* zastarala. To ne bi veljalo, če bi se za nacionalne določbe, ki določajo triletni objektivni zastaralni rok (prvo vprašanje), ali glede na okoliščine določbe, ki po mnenju predložitvenega sodišča nalagajo pretirano dokazno breme v zvezi z desetletnim objektivnim zastaralnim rokom (drugo vprašanje), štelo, da se za pritožnika v postopku v glavni stvari ne uporabljajo zaradi njihove neskladnosti s pravom Unije. Iz besedila teh vprašanj sklepam, da predložitveno sodišče v prvem primeru, kot se zdi, za tožbo, ki jo je vložil pritožnik v postopku v glavni stvari, ne namerava uporabiti nobenega objektivnega zastaralnega roka. Nasprotno pa bi se v drugem primeru pritožnik v postopku v glavni stvari lahko skliceval na desetletni zastaralni rok.

30. Zato bom prvo in drugo vprašanje za predhodno odločanje preučil v vrstnem redu, v katerem ju je postavilo predložitveno sodišče.

2. Okvir, v katerega se umeščata prvi dve vprašanji za predhodno odločanje

31. V prvih dveh vprašanjih, ki ju je postavilo predložitveno sodišče, razen Listine ni omenjen noben drug akt prava Unije. Iz obrazložitve predloga za sprejetje predhodne odločbe in zlasti iz v njej navedene sodne prakse izhaja, da to sodišče meni, da kreditna pogodba, ki sta jo sklenili stranki v postopku v glavni stvari, spada na področje uporabe direktiv 93/13 in 2008/48 ter da je tožba, ki jo je vložil pritožnik v postopku v glavni stvari, povezana s tema direktivama. V tej smeri Evropska komisija ti vprašanji analizira z vidika Direktive 93/13, slovaška vlada pa z vidika direktiv 93/13 in 2008/48.

32. Da bi ti vprašanji postavili v njun okvir, je treba ugotoviti, da se nanašata na meje procesne avtonomije držav članic v zvezi s podrobnimi pravili za vložitev tožb, ki temeljijo na kršitvi določb prava Unije o varstvu potrošnikov.

33. Vendar taka pravila niso določena niti v Direktivi 93/13 niti v Direktivi 2008/48. Na podlagi načela procesne avtonomije morajo biti ta pravila določena v notranjem pravnem redu posamezne države članice, vendar le če niso manj ugodna od tistih, ki urejajo podobne položaje v nacionalnem pravu (načelo enakovrednosti), in če v praksi ne onemogočajo ali čezmerno otežujejo uresničevanja pravic, ki jih potrošniku podeljuje pravo Unije (načelo učinkovitosti).

34. Najprej moram pojasniti še, da predložitveno sodišče Sodišča ne prosi za pojasnila, na podlagi katerih bi lahko odločilo o tem, ali slovaški sistem zastaranja spoštuje načelo enakovrednosti. Vsekakor nič ne kaže, da gre za poseben sistem za tožbe, ki temeljijo na pravu Unije. Torej ni razloga za sklepanje, da načelo enakovrednosti v obravnavani zadevi ni spoštovano.

35. Dalje, glede načela učinkovitosti bi se lahko o vprašanih za predhodno odločanje mislilo, da predložitveno sodišče prosi, naj se izreče o tem načelu izključno v okviru drugega vprašanja. Prvo vprašanje namreč ne vsebuje nobene izrecne omembe navedenega načela. Vendar predložitveno sodišče v uvodnem stavku drugega vprašanja pojasnjuje, da se to vprašanje postavlja le v primeru, v katerem bi bil triletni objektivni zastaralni rok v skladu z načelom učinkovitosti.

36. V teh okoliščinah je treba razloge, iz katerih je predložitveno sodišče postavilo ti vprašanji, obravnavati z vidika načela učinkovitosti in člena 47 Listine.

37. Sodišče se v novejši sodni praksi, ki se umešča v okvir procesne avtonomije in Direktive 93/13, sklicuje bolj na načelo enakovrednosti in pravico do učinkovitega pravnega sredstva –¹³ ali redkeje na pravico do učinkovitega sodnega varstva –¹⁴ kot na načelo enakovrednosti in načelo učinkovitosti. Poleg tega je težko določiti, kako so zahteve, ki izhajajo iz člena 47 Listine, povezane z zahtevami, ki izhajajo iz načela učinkovitosti, v okviru direktiv o varstvu potrošnikov.¹⁵

38. Vseeno se je Sodišče, ki se je v sodni praksi sklicevalo na pravico do učinkovitega pravnega sredstva, osredotočilo na vprašanje, ali postopkovna pravila, določena v nacionalnem pravu in preučena z vidika člena 47 Listine, povzročajo nezamislivo tveganje, da bo potrošnik odvrnjen od tega, da bi učinkovito uveljavljal svoje pravice pred sodiščem, pri katerem je prodajalec ali ponudnik vložil tožbo.¹⁶ Kot sem pojasnil v okviru zastaralnih rokov,¹⁷ se pristop, temelječ na pravici do učinkovitega pravnega sredstva ali do sodnega varstva – obravnavan s tega vidika – težko razlikuje od pristopa, ki temelji na načelu učinkovitosti.¹⁸

39. Ob tem se mi zdi, da je uporaba načela učinkovitosti bolj prilagojena izzivom, ki jih postavljajo taki roki, ob upoštevanju dejstva, da je treba sistem zastaranja presojati kot celoto, kot ga je določil nacionalni zakonodajalec, ker v sekundarnem pravu o varstvu potrošnikov ni določb o tožbah za vračilo zneskov, plačanih na podlagi pogojev, ki so v nasprotju s pravom Unije.

13 Glej sodbi z dne 13. septembra 2018, Profi Credit Polska (C-176/17, EU:C:2018:711, točka 57), in z dne 3. aprila 2019, Aqua Med (C-266/18, EU:C:2019:282, točka 47). Glej tudi sklep z dne 28. novembra 2018, PKO Bank Polski (C-632/17, EU:C:2018:963, točka 43).

14 Glej sodbo z dne 31. maja 2018, Sziber (C-483/16, EU:C:2018:367, točka 35).

15 Glej moje sklepne predloge v združenih zadevah Raiffeisen Bank in BRD Groupe Société Générale (C-698/18 in C-699/18, EU:C:2020:181, točka 65 in opomba 19). Glej tudi Szpunar, M., „*Quelques aspects procéduraux de la protection des consommateurs contre les clauses abusives: le contrôle d'office dans le cadre des procédures accélérées et simplifiées*“, v (ur.) Paschalidis, P. in Wildemeersch, J., *L'Europe au présent! Liber amicorum Melchior Wathelet, Bruylant, Bruselj*, 2018, str. 699-701.

16 Glej sodbi z dne 13. septembra 2018, Profi Credit Polska (C-176/17, EU:C:2018:711, točka 61), in z dne 3. aprila 2019, Aqua Med (C-266/18, EU:C:2019:282, točka 54). Glej tudi sklep z dne 28. novembra 2018, PKO Bank Polski (C-632/17, EU:C:2018:963, točka 45).

17 Glej moje sklepne predloge v združenih zadevah Raiffeisen Bank in BRD Groupe Société Générale (C-698/18 in C-699/18, EU:C:2020:181, točka 65 in opomba 19).

18 Sodišče je seveda s sklicevanjem na učinkovito sodno varstvo v eni od svojih sodb med drugim poudarilo pomen tega, da se ugotovi, ali nacionalna pravila nesorazmerno vplivajo na pravico do učinkovitega sodnega varstva potrošnika. Glej sodbo z dne 31. maja 2018, Sziber (C-483/16, EU:C:2018:367, točki 51 in 52). Vendar je treba poudariti, da se sklicevanja na sodno prakso v tej sodbi nanašajo večinoma na sodno prakso v zvezi z načelom učinkovitosti, medtem ko je bil edini cilj odlomka o nesorazmernem vplivu na učinkovito sodno varstvo uravnotežiti interese potrošnikov in učinkovitega izvajanja sodne oblasti.

40. Iz navedenih razlogov bom prvo in drugo vprašanje za predhodno odločanje analiziral z vidika načela učinkovitosti.

3. Predmet navedenih vprašanj

41. Zdi se, da obstaja protislovje med formulacijo prvega vprašanja in formulacijo drugega vprašanja, ker je v teh vprašanjih opisana tožba, za katero se uporabljata zadevna zastaralna roka.

42. Medtem ko se prvo vprašanje izrecno nanaša na zastaralni rok, ki se uporablja za „pravico potrošnika do povračila zaradi nepoštenega pogodbenega pogoja“, se drugo vprašanje namreč nanaša na zastaralni rok, ki se uporablja za tožbo, ki temelji na dejstvu, da kreditodajalec ni navedel „točne“ EOM, s čimer je kršil pravilo in neupravičeno obogatel, ker je prejel plačilo obresti. V tem okviru je treba poudariti, da na eni strani predložitveno sodišče pojasnjuje, da se netočna navedba EOM kaznuje z odvračilno kaznijo, ki se naloži kreditodajalcu, in sicer med drugim z izgubo pravice kreditodajalca do *plačila stroškov*. Iz nacionalne zakonodaje izhaja, da enako velja za pravico kreditodajalca do *plačila obresti*. Na drugi strani pritožnik v postopku v glavni stvari zahteva kazen: vračilo stroškov in – kot kaže formulacija drugega vprašanja – vračilo obresti, ki jih je prejel kreditodajalec.

43. Prvo vprašanje bi se tako lahko nanašalo na Direktivo 93/13, drugo pa na Direktivo 2008/48.

44. Ta razlaga obeh vprašanj odraža vsebino predloga za sprejetje predhodne odločbe. V obrazložitvi predloga za sprejetje predhodne odločbe namreč predložitveno sodišče navaja, da se zdi, da poleg nepoštenih stroškov netočna EOM pomeni tudi kršitev pravil o odobritvi potrošniških kreditov. To sodišče tako navaja dva razloga, iz katerih je kreditna pogodba, ki sta jo sklenili stranki v postopku v glavni stvari, lahko v nasprotju s pravili prava Unije o potrošniških kreditih.¹⁹

45. Vendar se zdi, da se prvi dve vprašanji za predhodno odločanje nanašata na zastaralna roka, ki se uporabljata za isto tožbo, ki jo je pritožnik v postopku v glavni stvari vložil pri slovaških sodiščih. Za to tožbo se zdi, da spada v okvir ureditve v zvezi z neupravičeno obogatitvijo, določene v slovaškem pravu, in menim, da je v primerih iz teh dveh vprašanj razlog, iz katerega je obogatitev nastala neupravičeno, isti. Glede drugega vprašanja se je tako treba vprašati, ali je v direktivah 93/13 in 2008/48 poudarjena naklepna narava obogatitve prodajalca ali ponudnika. Ni pa mogoče izključiti, da ima v obravnavani zadevi sporni pogodbeni pogoj lahko učinke, ki so v nasprotju z direktivama 93/13 in 2008/48. Iz tega razloga bom vprašanji analiziral z vidika teh dveh direktiv.

46. Pred tem bom preučil dopustnost prvega in drugega vprašanja za predhodno odločanje (razdelek B). Zatem bom, da bi koristno odgovoril na ti vprašanji, predstavil najprej splošne preudarke o procesni avtonomiji držav članic v zvezi z zastaranjem tožb za vračilo v okviru direktiv o varstvu potrošnikov (razdelek C), nato pa bom ti vprašanji še preučil v vrstnem redu, ki ga je določilo predložitveno sodišče (razdelka D in E).

B. Dopustnost

47. Družba PROFİ CREDIT Slovakia trdi, da je nepravilnost postopka, ki ga je predložitveno sodišče uporabilo za predložitev vprašanj Sodišču za postopek predhodnega odločanja, ker ni imela priložnosti, da se izreče o razlogih za prekinitev odločanja, povzročila kršitev pravice strank v sporu do poštenega sojenja.

¹⁹ Glej točki 17 in 18 teh sklepnih predlogov.

48. Poleg tega naj bi se zlasti prvo in drugo vprašanje za predhodno odločanje dejansko nanašali na razlago pravnih nacionalnega prava, saj predpisi držav članic o zastaranju niso usklajeni z nobeno določbo prava Unije. Poleg tega naj bi člen 51 Listine omejeval uporabo tega instrumenta na položaje, v katerih države članice izvajajo pravo Unije. Nazadnje, ti vprašanji naj ne bi bili koristni za odločitev o sporu o glavni stvari.

49. Slovaška vlada meni, da predlog za sprejetje predhodne odločbe v delu, v katerem se nanaša na prvo vprašanje, ne izpolnjuje zahtev iz člena 94(c) Poslovnika Sodišča. V tem predlogu naj namreč ne bi bil naveden razlog, iz katerega predložitveno sodišče dvomi o skladnosti splošnega triletnega objektivnega zastaralnega roka s pravom Unije. Poleg tega, če prvo vprašanje ne bi bilo dopustno, ne bi bilo razloga, da bi se med drugim obravnavalo drugo vprašanje.

50. Ne strinjam se niti s pridržki, ki jih je navedla družba PROFÍ CREDIT Slovakia, niti s pridržki slovaške vlade.

51. Najprej, glede dvoma družbe PROFÍ CREDIT Slovakia o pravilnosti postopka, ki ga je uporabilo predložitveno sodišče, Sodišču ni treba preveriti, ali je bila predložitvena odločba sprejeta v skladu z nacionalnimi pravili o organizaciji sodišč in sodnih postopkih.²⁰

52. Dalje, glede pridržka, ki ga je družba PROFÍ CREDIT Slovakia izrazila v zvezi z vprašanjema za predhodno odločanje, ki naj se ne bi nanašali na pravo Unije, je seveda res, da v prvih dveh vprašanjih razen Listine niso omenjeni drugi akti prava Unije. Kot pa sem opozoril v točkah od 31 do 33 teh sklepnih predlogov, je namen teh dveh vprašanj dobiti pojasnila, ki bi predložitvenemu sodišču omogočila, da odloči o skladnosti nacionalnih pravnih o zastaralnih rokih, določenih na podlagi načela procesne avtonomije, z direktivama 93/13 in 2008/48.²¹

53. Iz ustaljene sodne prakse Sodišča pa izhaja, da le nacionalno sodišče, ki odloča o sporu in mora prevzeti odgovornost za sodno odločitev, ob upoštevanju posebnosti zadeve presoja tako nujnost predhodne odločbe za to, da bo lahko izreklo svojo sodbo, kot tudi ustreznost vprašanj, ki jih predloži Sodišču.²²

54. Iz tega sledi, da za vprašanja, ki jih postavijo predložitvena sodišča, velja domneva upoštevnosti in da Sodišče lahko zavrne odločanje o teh vprašanjih, le če je očitno, da zahtevana razlaga nima nobene zveze z dejanskim stanjem ali predmetom spora v postopku v glavni stvari, če je problem hipotetičen ali če Sodišče nima na voljo potrebnih dejanskih in pravnih elementov, da bi lahko na navedena vprašanja dalo koristne odgovore. Vendar ob upoštevanju preudarkov, predstavljenih v točkah od 31 do 33 teh sklepnih predlogov, v obravnavani zadevi taka ugotovitev ni mogoča.

55. Nazadnje, glede pridržka slovaške vlade, čeprav obrazložitev, zaradi katere je predložitveno sodišče postavilo prvo vprašanje, ni zgled jasnosti, je na njeni podlagi vseeno mogoče razumeti pomisleke, na katerih temelji to vprašanje.

56. Kot sem navedel v točki 29 teh sklepnih predlogov, namreč za tožbo, ki jo je vložil pritožnik v postopku v glavni stvari, načeloma velja triletni objektivni zastaralni rok. Zdi pa se, da se je ta rok v obravnavani zadevi že iztekel. Da ta tožba ne bi zastarala, bi se za ta rok moralo šteti, da se ne uporablja za pritožnika v postopku v glavni stvari. Taka neuporaba je lahko posledica neskladnosti

20 Glej med drugim sodbo z dne 26. junija 2019, Addiko Bank (C-407/18, EU:C:2019:537, točka 37 in navedena sodna praksa).

21 V tem okviru ugotavljam, da razlago, v skladu s katero se Listina uporablja tudi za nacionalne določbe, sprejete na podlagi načela procesne avtonomije, potrjuje veja sodne prakse, v okviru katere se je Sodišče sklicevalo bolj na pravico do učinkovitega pravnega sredstva (glej sodbi z dne 13. septembra 2018, Profi Credit Polska (C-176/17, EU:C:2018:711, točka 57), in z dne 3. aprila 2019 (Aqua Med, C-266/18, EU:C:2019:282, točka 47)) kot na pravico do učinkovitega sodnega varstva (glej sodbo z dne 31. maja 2018, Sziber (C-483/16, EU:C:2018:367, točka 35)), kot sta določeni v členu 47 Listine.

22 Sodba z dne 9. julija 2020, Raiffeisen Bank in BRD Groupe Société Générale (C-698/18 in C-699/18, EU:C:2020:537, točka 46 in navedena sodna praksa).

navedenega roka s pravom Unije. V tem okviru predložitveno sodišče navaja, da triletni rok v primerjavi z desetletnim zastaralnim rokom, s katerim so slovaška sodišča zagotavljala varstvo potrošnikov v skladu s sodno prakso, ki izhaja iz sodbe *Gutiérrez Naranjo in drugi*,²³ ni ugoden za potrošnika ter omejuje njegove pravice in mu jih včasih celo odvzema. Tako se zdi, da predložitveno sodišče meni, da triletni objektivni zastaralni rok lahko v praksi onemogoči uveljavljanje pravic, ki so potrošnikom podeljene s pravom Unije, ali vsaj da ta rok povzroča nezanemarljivo tveganje, da bo potrošnik odvrnjen od tega, da bi učinkovito uveljavljal svoje pravice pred nacionalnim sodiščem.

C. Procesna avtonomija držav članic in zastaranje tožb za vračilo v okviru direktiv o varstvu potrošnikov

1. Zastaranje tožb za vračilo

57. Kot sem navedel v točki 33 teh sklepnih predlogov, morajo države članice, ker zakonodajalec Unije ni določil podrobnih pravil za vložitev tožb za vračilo zneskov, prejetih na podlagi pogodbenih pogojev, ki so v nasprotju z direktivama 93/13 in 2008/48, določiti taka podrobna pravila. Za take tožbe torej lahko določijo zastaralne roke.

58. Seveda je res, da je Sodišče v sodbi *Gutiérrez Naranjo in drugi*²⁴ odločilo, da mora biti posledica sodne ugotovitve nepoštenosti pogodbenega pogoja načeloma to, da se ponovno vzpostavi pravni in dejanski položaj potrošnika, v katerem bi ta bil, če ne bi bilo tega pogoja. Poleg tega je menilo, da obveznost nacionalnega sodišča, da ne uporabi nepoštenega pogodbenega pogoja, ki nalaga plačilo zneskov, ki so se izkazali za neupravičene, načeloma zajema restitucijski učinek glede teh zneskov.

59. Vendar sem v svojih novejših sklepnih predlogih v združenih zadevah *Raiffeisen Bank in BRD Groupe Société Générale*²⁵ predstavil več argumentov v prid tezi, da ta sodba ne nasprotuje temu, da tožbe za vračilo zneskov, plačanih na podlagi nepoštenih pogojev, lahko zastarajo. V zvezi s tem bom spomnil le, da je Sodišče v tej sodbi, v kateri je moralo odločiti o nacionalni sodni praksi, ki je časovno omejevala restitucijske učinke, razlikovalo med časovno omejitvijo učinkov razlage pravila prava Unije in uporabo procesnega pravila, kot je razumen zastaralni rok.²⁶

60. Enako velja za druge sodbe, v katerih je Sodišče menilo, da tožbe za vračilo, ki temeljijo na direktivah 93/13 in 2008/48, lahko zastarajo.

61. Tak je primer sodbe *OPR-Finance*.²⁷ Sodišče je res ugotovilo, da načelo učinkovitosti nasprotuje pogoju, da mora sankcijo neveljavnosti kreditne pogodbe, katere posledica je obveznost vračila glavnice, ki se uporabi, če kreditodajalec krši obveznost iz člena 8 Direktive 2008/48, uveljaviti potrošnik, in to v roku treh let. Vendar je treba to ugotovitev razlagati z vidika okvira spora, ki je vzrok za predlog za sprejetje predhodne odločbe v navedeni zadevi. V okviru tega spora, začetega proti potrošniku, predložitveno sodišče namreč ni moglo po uradni dolžnosti uveljaviti neveljavnosti kreditne pogodbe in je zato moralo ugoditi predlogu kreditodajalca. Do tega položaja je prišlo zato, ker je neskladnost nacionalnih predpisov temeljila na prepovedi, da se po uradni dolžnosti preveri spoštovanje obveznosti iz člena 8 Direktive 2008/48.²⁸

23 Sodba z dne 21. decembra 2016 (C-154/15, C-307/15 in C-308/15, EU:C:2016:980, točka 75).

24 Sodba z dne 21. decembra 2016 (C-154/15, C-307/15 in C-308/15, EU:C:2016:980, točka 61).

25 C-698/18 in C-699/18, EU:C:2020:181, točki 76 in 77.

26 Glej v tem smislu tudi sodbo z dne 9. julija 2020, *Raiffeisen Bank in BRD Groupe Société Générale* (C-698/18 in C-699/18, EU:C:2020:537, točka 56).

27 Sodba z dne 5. marca 2020 (C-679/18, EU:C:2020:167, točka 36).

28 Poleg tega je generalna pravobranilka J. Kokott v sklepnih predlogih v združenih zadevah *Cofidis in OPR-Finance* (C-616/18 in C-679/18, EU:C:2019:975, točke od 62 do 70) menila, da je nacionalni prekluzivni rok lahko v skladu z načelom učinkovitosti.

62. Enako velja za sodbo Cofidis,²⁹ v kateri je Sodišče v okviru Direktive 93/13 odločilo, da postopkovni predpis, ki nacionalnemu sodišču prepoveduje, da bi po izteku določenega prekluzivnega roka po uradni dolžnosti ali na podlagi ugovora potrošnika ugotovil nepoštenost pogoja, katerega izpolnjevanje zahteva ponudnik, v sporih, v katerih so potrošniki tožene stranke, lahko pretirano oteži uresničevanje varstva, ki naj bi bilo zagotovljeno s to direktivo.

63. Glede slovaških predpisov, kot jih je predložitveno sodišče pojasnilo v tej zadevi, nič ne kaže, da iztek objektivnih zastaralnih rokov prepoveduje, da se po uradni dolžnosti ugotovi netočna navedba EOM, zaradi česar se ta predlog za sprejetje predhodne odločbe razlikuje od predloga, v zvezi s katerim je bila izrečena sodba OPR-Finance.³⁰ V skladu s členom 11(1) zakona št. 129/2010 se taka navedba, kot se zdi, samodejno kaznuje z oprostitvijo plačila obresti in stroškov.

64. Poleg tega iz teh predpisov ne izhaja, da iztek teh objektivnih zastaralnih rokov nacionalnemu sodišču prepoveduje, da po uradni dolžnosti ugotovi nepoštenost pogodbenih pogojev, zaradi česar se ta predlog za sprejetje predhodne odločbe prav tako razlikuje od predloga, v zvezi s katerim je bila izrečena sodba Cofidis.³¹ V skladu s členom 53(1) civilnega zakonika namreč nepošteni pogoji v pogodbi, sklenjeni s potrošnikom, niso veljavni. Komisija to določbo razume tako, da gre za absolutno neveljavnost in da v skladu s slovaško doktrino sodišče tako neveljavnost upošteva tudi brez predloga strank in brez vsakršne časovne omejitve. Vsekakor ugotavljam, da se za člen 107 civilnega zakonika zdi, da se ne nanaša na tožbe za ugotovitev nepoštenosti pogodbenih pogojev, ampak le na tožbe za vračilo, ki spadajo v ureditev v zvezi z neupravičeno obogatitvijo.

2. Meje procesne avtonomije držav članic

65. Dejstvo, da lahko države članice za tožbe za vračilo določijo zastaralne roke, ne pomeni, da manevrski prostor, ki ga imajo pri tem, ni omejen. Sistem zastaranja mora upoštevati zahteve, ki izhajajo iz načela učinkovitosti. Sodna praksa Sodišča daje več pojasnil o spoštovanju tega načela v zvezi z zastaranjem tožb na področju varstva potrošnikov. Ker sem imel pred kratkim priložnost analizirati to sodno prakso v podobnem okviru, kot obstaja v tej zadevi,³² bom zdaj predstavil le povzetek spoznanj, ki jih je mogoče izpeljati iz nje.

66. Pri preučitvi združljivosti nacionalnih določb z načelom učinkovitosti je treba po potrebi upoštevati načela nacionalnega pravnega sistema, kot so načelo varstva pravice do obrambe, načelo pravne varnosti in učinkovit potek postopka. Od potrošnika se tako lahko zahteva določena skrbnost glede varstva njegovih interesov, ne da bi se s tem posegalo v načelo učinkovitosti. S tega vidika določitev razumnih rokov za pravna sredstva, ki zastarajo v interesu pravne varnosti, v praksi ne onemogoča ali pretirano ne otežuje izvajanja pravic, podeljenih v okviru pravnega reda Unije. Nasprotno pa roka ni mogoče šteti za razumnega, če povzroča nezamislivo tveganje, da bo potrošnik odvrnjen od tega, da bi učinkovito uveljavljal svoje pravice pred sodiščem, pri katerem je tožbo vložil prodajalec ali ponudnik. Drugače povedano, razumni rok mora dejansko zadostovati, da potrošniku omogoči pripravo in vložitev učinkovitega pravnega sredstva.³³

²⁹ Sodba z dne 21. novembra 2002 (C-473/00, EU:C:2002:705, točka 36).

³⁰ Sodba z dne 5. marca 2020 (C-679/18, EU:C:2020:167, točka 36).

³¹ Sodba z dne 21. novembra 2002 (C-473/00, EU:C:2002:705).

³² Glej moje sklepne predloge v združenih zadevah Raiffeisen Bank in BRD Groupe Société Générale (C-698/18 in C-699/18, EU:C:2020:181, točke od 67 do 69). Glej tudi točki 37 in 38 teh sklepnih predlogov.

³³ Glej v tem smislu tudi sodbo z dne 9. julija 2020, Raiffeisen Bank in BRD Groupe Société Générale (C-698/18 in C-699/18, EU:C:2020:537, točka 62).

67. Dalje, razumnosti roka – in s tem njegove skladnosti z načelom učinkovitosti – ni mogoče določiti izključno na podlagi njegovega trajanja. Pomembno je upoštevati vse podrobnosti v zvezi s tem rokom in zlasti dogodek, s katerim ta rok začne teči.³⁴

68. Nazadnje, za zastaralni rok, obravnavan skupaj z vsemi upoštevnimi podrobnostmi, se bo štel, da spoštuje načelo učinkovitosti, če je prilagojen posebnosti zadevnega področja, da se ne izniči polni učinek upoštevni določb prava Unije.

69. Vprašani za predhodno odločanje je treba analizirati z vidika teh pojasnil iz sodne prakse. Natančneje, ugotoviti je treba, ali se zastaralni roki, določeni v slovaškem pravu, lahko štejejo za razumne v smislu sodne prakse Sodišča.

D. Prvo vprašanje za predhodno odločanje

70. Iz pojasnil predložitvenega sodišča izhaja, da triletni objektivni zastaralni rok začne teči od trenutka, ko dejansko nastane neupravičena obogatitev. Iz tega sklepam, da plačilo, ki ga je potrošnik izvedel zaradi izpolnitve pogodbe, pomeni dogodek, s katerim začne teči ta rok. Navedeni rok je treba torej izračunati ločeno za vsako plačilo, ki ga potrošnik izvede med izvajanjem pogodbe.³⁵

71. Kreditne pogodbe, kot je pogodba, ki sta jo sklenili stranki v postopku v glavni stvari, pa se načeloma izvajajo v precej dolgih obdobjih. Ekonomska funkcija kreditnih pogodb je namreč med drugim takojšnja zagotovitev določenega zneska, ki ga nato povečanega za stroške in obresti kreditojemalec postopoma vrača.

72. V tem okviru je, če je dogodek, s katerim začne teči triletni zastaralni rok, vsako plačilo, ki ga izvede kreditojemalec, mogoče, da v okviru pogodbe, ki se izvaja v obdobju, daljšem od treh let, nekatere tožbe tega kreditojemalca zastarajo, preden se pogodba izteče.³⁶ To toliko bolj velja za tožbe, ki se nanašajo na plačila, izvedena takoj po sklenitvi pogodbe, kar lahko prodajalce ali ponudnike spodbudi k temu, da „pospešijo“ največji del plačil, ki jih morajo izvesti njihove stranke.

73. V teh okoliščinah bi lahko sistem zastaranja potrošnikom sistematično odvzemal možnost, da zahtevajo vračilo plačil, izvedenih na podlagi pogodbenih pogojev, ki so v nasprotju z direktivama o varstvu potrošnikov, preden se zadevna pogodba izteče. Ni namreč mogoče izključiti, da bi potrošnik, ki ni v celoti seznanjen z neskladnostjo pogodbe s pravom Unije in ki se boji tožbe, ki bi jo proti njemu lahko vložil prodajalec ali ponudnik, poskušal izpolniti svoje pogodbene obveznosti. V teh okoliščinah se ne zdi neobičajno, da se potrošnik pri odvetniku ali pravnem svetovalcu pozanima o taki neskladnosti po izteku pogodbe. To velja zlasti za pogodbe, ki se izvajajo več let, kar ni dovolj dolgo obdobje, da bi se lahko od potrošnika zahtevalo, naj se, tako da izkaže določeno skrbnost glede varstva svojih interesov, pozanima o taki neskladnosti.

34 Glej v tem smislu tudi sodbo z dne 9. julija 2020, Raiffeisen Bank in BRD Groupe Société Générale (C-698/18 in C-699/18, EU:C:2020:537, točka 61).

35 Zaradi te okoliščine se predlog za sprejetje predhodne odločbe v tej zadevi razlikuje od predloga v zadevi, v kateri sem predstavil sklepne predloge. Glej moje sklepne predloge v združenih zadevah Raiffeisen Bank in BRD Groupe Société Générale (C-698/18 in C-699/18, EU:C:2020:181).

36 Glej v tem smislu v zvezi s posledicami preudarka, v skladu s katerim zastaralni rok, ki se uporablja za tožbe, ki spadajo v ureditev v zvezi z obogatitvijo, začne teči v trenutku, ko potrošnik izvede plačilo,  towska, E., *Kwalifikacje prawne w sprawach o sanacj  kredytów frankowych - da mihi factum dabo tibi ius. Stanowisko prof. Ewy  towskiej dla Forum Konsumentckiego przy RPO* [Stališče, pripravljeno za Forum potrošnikov, ki deluje pri poljskem varuhu človekovih pravic], https://www.rpo.gov.pl/sites/default/files/Prof._Ewa_ towska_Kwalifikacje_prawne_w_sprawach_o_sanacj _kredyt w_frankowych_da_mihi_final_29.06.20.pdf, str. 17 in 18.

74. Z vidika navedenega je treba ugotoviti, da načelo učinkovitosti nasprotuje nacionalni ureditvi ali njeni razlagi, v skladu s katero začne triletni zastaralni rok za vložitev tožb za vračilo, ki temeljijo na pogodbenih pogojih, ki se štejejo za nepošteno v smislu Direktive 93/13, ali na pogodbenih pogojih, ki so v nasprotju z zahtevami iz Direktive 2008/48, teči od trenutka, ko dejansko nastane neupravičena obogatitev.

75. Ob upoštevanju odgovora na prvo vprašanje ni treba odgovoriti na drugo vprašanje, ki je bilo postavljeno le, če bi bil odgovor na prvo vprašanje nikalen. Analizo bom vseeno nadaljeval, če se Sodišče ne bi strinjalo z mojo analizo prvega vprašanja.

E. Drugo vprašanje za predhodno odločanje

1. Uvodne ugotovitve glede drugega vprašanja za predhodno odločanje

76. Za umestitev problema v okvir, ki ga izpostavlja drugo vprašanje, je treba spomniti, da se na podlagi slovaškega prava v nasprotju s triletnim objektivnim zastaralnim rokom desetletni rok uporablja, le če je dokazana naklepna narava neupravičene obogatitve. Tako se zdi, da ne gre za splošen zastaralni rok, ki se uporablja načeloma, temveč za poseben rok.

77. Slovaška vlada, ki izhaja iz te premise, ugotavlja, da drugo vprašanje, postavljeno, če bi se ugotovilo, da je splošni triletni objektivni zastaralni rok v skladu z zahtevami prava Unije, ni upoštevno, saj posebni desetletni zastaralni rok ponuja dodatno ugodnost, ki v teoriji morda sploh ne obstaja. Po mnenju slovaške vlade pravo Unije vsekakor ne nasprotuje nacionalnim predpisom, v katerih se za uporabo takega roka zahteva, da potrošnik dokaže naklepno naravo neupravičene obogatitve. O tem preudarku poleg tega ni mogoče podvomiti s sodbo *CA Consumer Finance*,³⁷ ki jo je omenilo predložitveno sodišče, saj položaj, v zvezi s katerim je bila izrečena ta sodba, ni primerljiv s položajem v obravnavani zadevi.

78. Komisija trdi, da je položaj, v katerem mora potrošnik dokazati naklepno ravnanje kreditodajalca, da bi se uporabil desetletni objektivni zastaralni rok, v nasprotju s pravom Unije s področja varstva potrošnikov.

79. Najprej trdi, da pogoj ni pošten v smislu člena 3(1) Direktive 93/13, če se stranki o njem nista dogovorili posamično in če v nasprotju z zahtevo dobre vere povzroči znatno neravnotežje v škodo potrošnika. Komisija iz te določbe sklepa, da je kreditodajalec edini odgovoren za obstoj nepoštenega pogodbenega pogoja in da obstoj takega pogoja predpostavlja, da ta kreditodajalec ni ravnal v dobri veri.

80. Komisija ob sklicevanju na sodbo *Karel de Grote – Hogeschool Katholieke Hogeschool Antwerpen*³⁸ nato navaja, da je to, da je potrošniku naloženo breme pogojev za uporabo zastaralnega roka, ki je daljši od triletnega roka, v nasprotju s tem, kar je presodilo Sodišče, in sicer, da je treba člen 6 Direktive 93/13 glede na značilnosti in pomen javnega interesa, na katerem temelji varstvo, ki je s to direktivo zagotovljeno potrošnikom, šteti za določbo, enakovredno nacionalnim pravilom, ki imajo v nacionalnem pravnem redu status določb javnega reda.

81. Nazadnje, Komisija v nasprotju s slovaško vlado meni, da je sodba *CA Consumer Finance*³⁹ upoštevna v okviru obravnavane zadeve.

³⁷ Sodba z dne 18. decembra 2014 (C-449/13, EU:C:2014:2464).

³⁸ Sodba z dne 17. maja 2018 (C-147/16, EU:C:2018:320).

³⁹ Sodba z dne 18. decembra 2014 (C-449/13, EU:C:2014:2464, točka 32).

82. Predložitveno sodišče tako dvomi o tem, kakšen odgovor je treba dati na drugo vprašanje, glede na tri točke, ki so med strankama sporne: vlogo naklepa v sistemih, vzpostavljenih z direktivama 93/13 in 2008/48, soobstoj objektivnih zastaralnih rokov v slovaškem pravu in upoštevnost sodbe CA Consumer Finance.⁴⁰

2. Vloga naklepa v sistemih, vzpostavljenih z direktivama 93/13 in 2008/48

83. Zdi se, da trditve, ki jih Komisija izpeljuje iz člena 3(1) Direktive 93/13, temeljijo na razlagi te direktive, v skladu s katero v sistemu, vzpostavljenem z njo, obstoj nepoštenega pogodbenega pogoja predpostavlja naklepno ravnanje prodajalca ali ponudnika, ki je ta pogoj vstavil v pogodbo, sklenjeno s potrošnikom.

84. Res je, da je merilo v zvezi z dobro vero (ali raje neobstojem te dobre vere) določeno v členu 3(1) Direktive 93/13. Vendar se to merilo nikakor ne uporablja za odražanje psiholoških pojavov, ki spremljajo sklenitev pogodbe. Ta določba se namreč na to merilo sklicuje zato, da bi se opisal rezultat, do katerega mora pogodbeni pogoj pripeljati, da bi se štel za nepoštenega. Če se povzame besedilo navedene določbe, mora tak pogoj v nasprotju z zahtevo dobre vere povzročiti znatno neravnotežje.

85. Tako ne gre za subjektivno merilo, ampak za objektivno merilo.⁴¹ Ta razlaga ustreza šestnajsti uvodni izjavi Direktive 93/13, v kateri so poudarjeni objektivni elementi presoje zahteve dobre vere.⁴² V skladu s tem je Sodišče večkrat odločilo, da mora v zvezi s to zahtevo nacionalno sodišče preveriti, ali bi lahko prodajalec ali ponudnik, če s potrošnikom lojalno in pravično posluje, razumno pričakoval, da bi potrošnik tak pogoj sprejel v okviru posamičnih pogajanj.⁴³

86. Res je tudi, da člen 3(1) Direktive 93/13 določa, da noben nepošten pogoj ni bil posamično dogovorjen med strankama. Iz tega sledi, da potrošnik nima nadzora nad vključitvijo nepoštenega pogoja v pogodbo in vsebino tega pogoja. Seveda bi se lahko trdilo, da sta ta elementa, nasprotno, pod izključnim nadzorom prodajalca ali ponudnika. Vendar iz tega ni mogoče sklepati, da ta direktiva zahteva, da je prodajalec ali ponudnik nepošten pogoj naklepno vstavil v pogodbo, sklenjeno s potrošnikom, ali da s tem namenom uvaja domnevo.

87. V sistemu, vzpostavljenem z Direktivo 93/13, naklep vstavitve nepoštenega pogoja v pogodbo ali povzročitve znatnega neravnotežja v škodo potrošnika ni upošteven. Tak sistem krepi varstvo potrošnikov, saj izključuje samo možnost za začetek razprave o tem, ali je prodajalec ali ponudnik kriv za namene člena 6 te direktive ali pa eventualno uspe obrniti domnevo, določeno v tej direktivi.⁴⁴ Odgovornost prodajalca ali ponudnika mora biti namreč opredeljena kot objektivna odgovornost že samo zaradi uporabe nepoštenega pogoja.

40 Sodba z dne 18. decembra 2014 (C-449/13, EU:C:2014:2464).

41 Glej tudi Miklaszewicz, P., „Komentarz do art. 385¹ k.c.“, v Osajda, K. (ur.), *Kodeks cywilny. Komentarz*, Legalis, Varšava, 2020 (26. izdaja), komentar k členu 385¹ poljskega civilnega zakonika, točka 10, v katerem je navedeno, da gre za „kršitev dobre vere“ v objektivnem pomenu.

42 V tej uvodni izjavi je med drugim navedeno, da je treba oceno nedovoljenih pogodbenih pogojev, glede na izbrana splošna merila, zlasti pri prodajnih ali dobavnih dejavnostih na javnopravnih področjih, ki nudijo skupinske storitve in upoštevajo solidarnost med uporabniki, dopolniti z možnostjo za celotno oceno različnih vpletenih interesov in da je za to potrebna zahteva dobre vere.

43 Glej pred kratkim sodbo z dne 3. oktobra 2019, Kiss in CIB Bank (C-621/17, EU:C:2019:820, točka 50).

44 Seveda je res, da nacionalna ureditev v zvezi z neupravičeno obogatitvijo lahko pripisuje pomen dejstvu, da se potrošnik oziroma prodajalec ali ponudnik zavedata neupravičenosti plačil, ki jih izvede potrošnik. Taka ureditev lahko zlasti določa, da plačil, ki jih izvede oseba, ki se je zavedala njihove neupravičenosti, oseba, ki je bogatela, ne vrne. Vseeno bi bilo treba preučiti, ali je ta ureditev v skladu z direktivama 93/13 in 2008/48 ter z njunim polnim učinkom. V zvezi z vprašanjem zavedanja pogodbenih strank v okviru nepoštenih pogojev glej Łętowska, E., *Kwalifikacje prawne w sprawach o sanację kredytów frankowych - da mihi factum dabo tibi ius. Stanowisko prof. Ewy Łętowskiej dla Forum Konsumentckiego przy RPO* [Stališče, pripravljeno za Forum potrošnikov, ki deluje pri poljskem varuhu človekovih pravic], [https://www.rpo.gov.pl/sites/default/files/Prof._Ewa_Łętowska_Kwalifikacje_prawne_w_sprawach_o_sanację_kredytów_frankowych_da_mihi_final_29.06.20.pdf](https://www.rpo.gov.pl/sites/default/files/Prof._Ewa_Łętowska_Kwalifikacje_prawne_w_sprawach_o_sanację_kredytów_frankowych_da_mihi_factum_dabo_tibi_ius.pdf), str. 17. Vsekakor se to vprašanje v obravnavani zadevi ne postavlja, še posebej če se drugo vprašanje za predhodno odločanje analizira le, če se za triletni objektivni zastaralni rok šteje, da je v skladu s tema direktivama.

88. Poleg tega se tudi ob domnevi, da sistem, vzpostavljen z Direktivo 93/13, temelji na ideji, da je nepoštenost pogodbenega pogoja odvisna od naklepne ravnanja prodajalca ali ponudnika, tako naklepno ravnanje v smislu te direktive ne bi nujno ujemalo s pojmom „naklepno ravnanje“ v smislu prava države članice. Obstoj nepoštenega pogoja v smislu navedene direktive tako ne bi nujno pomenil, da so izpolnjeni pogoji, na podlagi katerih je mogoče uporabiti desetletni objektivni zastaralni rok in so določeni v slovaškem pravu.

89. Enako velja za člen 10(2) Direktive 2008/48, v skladu s katerim je netočna navedba EOM v nasprotju s to določbo, ne da bi naklep prodajalca ali ponudnika lahko vplival na njegove pravice ali pravice potrošnika.

90. Posledično sistem, vzpostavljen z Direktivo 93/13, ne temelji na ideji, da je vsak nepošten pogoj posledica naklepnega oziroma krivdnega ravnanja prodajalca ali ponudnika. Ta direktiva torej ne zahteva, da se potrošnik lahko sklicuje na posebni zastaralni rok, ki se uporablja v primeru naklepne neupravičene obogatitve. Enako velja za sistem, vzpostavljen z Direktivo 2008/48, in netočno navedbo EOM.

3. Soobstoj zastaralnih rokov

91. Slovaška vlada in Komisija poudarjata dejstvo, da je desetletni objektivni zastaralni rok dopolnilni rok glede na triletni rok. Nasprotujeta si glede posledic soobstoja teh rokov za združljivost daljšega roka s pravom Unije.

92. Ob domnevi, da splošni triletni zastaralni rok, obravnavan ločeno, v praksi ne onemogoča ali pretirano ne otežuje izvajanja pravic, ki so potrošnikom podeljene s pravom Unije,⁴⁵ je težko ugotoviti, da posebni desetletni zastaralni rok, ki dopolnjuje triletnega, ne upošteva zahtev, ki jih določa načelo učinkovitosti.

93. Vsak primer, v katerem se postavlja vprašanje, ali se z nacionalno določbo spoštuje načelo učinkovitosti, je treba namreč preučiti ob upoštevanju vloge te določbe v celotnem postopku ter poteka postopka in njegovih posebnosti pred različnimi nacionalnimi organi. V okviru preverjanja spoštovanja tega načela je treba upoštevati vsa podrobna pravila v zvezi z zastaralnim rokom.⁴⁶ Ob upoštevanju te smeri razlogovanja v okviru takega preverjanja ni mogoče prezreti dejstva, da gre za zastaralni rok, ki dopolnjuje splošni zastaralni rok, katerega skladnost z načelom učinkovitosti je bila preverjena.

94. Poleg tega bi se z značilnostmi in pomenom javnega interesa, na katerem temelji varstvo, ki je z Direktivo 93/13 zagotovljeno potrošnikom – v nasprotju s tem, kar trdi Komisija – lahko podvomilo o preudarku, v skladu s katerim je malo verjetno, da posebni desetletni zastaralni rok, ki dopolnjuje triletni rok, ki je v skladu z načelom učinkovitosti, ne upošteva zahtev, ki jih določa to načelo. Če naklep prodajalca ali ponudnika v zvezi z njegovo obogatitvijo z vidika prava Unije ni upošteven,⁴⁷ je treba ugotoviti, da pravo Unije v zvezi z naklepno obogatitvijo ne zahteva, da mora potrošnik imeti možnost sklicevanja na posebni zastaralni rok, ki je daljši od splošnega zastaralnega roka.

⁴⁵ Glej točke od 70 do 74 teh sklepnih predlogov.

⁴⁶ Glej tudi točko 67 teh sklepnih predlogov.

⁴⁷ Glej točke od 83 do 90 teh sklepnih predlogov.

4. Upoštevnost sodbe CA Consumer Finance

95. Sodišče je v sodbi CA Consumer Finance⁴⁸ odločilo, da Direktiva 2008/48 nasprotuje nacionalni zakonodaji, v skladu s katero dokazno breme glede neizpolnitve obveznosti iz njenih členov 5 in 8 (zagotavljanje predpogodbenih informacij in ocena kreditne sposobnosti potrošnika) nosi potrošnik, ker taka zakonodaja ogroža načelo učinkovitosti. Sodišče je namreč na eni strani ugotovilo, da potrošnik nima sredstev, s katerimi bi lahko dokazal, da kreditodajalec ni izpolnil svojih obveznosti. Na drugi strani je navedlo, da je učinkovitost izvrševanja pravic iz te direktive zagotovljena z nacionalnim pravilom, da mora načeloma kreditodajalec pred sodiščem utemeljiti pravilno izpolnitev navedenih obveznosti.⁴⁹

96. Najprej moram ugotoviti, da so bile v sodbi CA Consumer Finance⁵⁰ okoliščine, v katerih se je postavljalo pravno vprašanje dokaznega bremena, drugačne od okoliščin obravnavane zadeve. Tako kot v sodbi OPR-Finance,⁵¹ ki sem jo na kratko analiziral v točki 61 teh sklepnih predlogov, je šlo za tožbo, ki jo je prodajalec ali ponudnik vložil proti potrošniku.

97. Dalje, pravno vprašanje dokaznega bremena, ki je bilo predmet te sodbe, se je nanašalo na opustitve prodajalca ali ponudnika, ki so se lahko uporabile kot podlaga za tožbo potrošnika ali za ugovor, ki ga je po uradni dolžnosti obravnavalo nacionalno sodišče. Nasprotno pa naklepna narava ravnanj prodajalca ali ponudnika ni upoštevna v sistemih, vzpostavljenih z direktivama 93/13 in 2008/48, če se ta naklepna narava nanaša na netočno navedbo EOM.

98. Če bi Sodišče menilo, da triletni objektivni zastaralni rok, kot je ta iz prvega vprašanja, ne povzroča težav z vidika načela učinkovitosti v okoliščinah, kot so te v tej zadevi, bi predlagal, naj se ugotovi, da to načelo praviloma ne nasprotuje niti desetletnemu objektivnemu zastaralnemu roku, ki dopolnjuje triletni rok, kot je ta iz drugega vprašanja.

99. Ob tem pa, ne da bi to vplivalo na zgornje dodatne ugotovitve glede drugega vprašanja, vztrajam pri stališču, ki sem ga predstavil v točki 74 teh sklepnih predlogov.

V. Predlog

100. Glede na zgoraj navedeno Sodišču predlagam, naj na prvo in drugo vprašanje za predhodno odločanje, ki ju je postavilo Krajský súd v Prešove (okrožno sodišče v Prešovu, Slovaška), odgovori:

Načelo učinkovitosti nasprotuje nacionalni zakonodaji ali njeni razlagi, v skladu s katero začne triletni zastaralni rok za vložitev tožb za vračilo, ki temeljijo na pogodbenih pogojih, ki se štejejo za nepošteno v smislu Direktive Sveta 93/13/EGS z dne 5. aprila 1993 o nepoštenih pogojih v potrošnikih pogodbah, in/ali na pogodbenih pogojih, ki so v nasprotju z zahtevami iz Direktive 2008/48/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 23. aprila 2008 o potrošniških kreditnih pogodbah in razveljavitvi Direktive Sveta 87/102/EGS, teči od trenutka, ko dejansko nastane neupravičena obogatitev.

48 Sodba z dne 18. decembra 2014 (C-449/13, EU:C:2014:2464).

49 Sodba z dne 18. decembra 2014, CA Consumer Finance (C-449/13, EU:C:2014:2464, točki 27 in 28).

50 Sodba z dne 18. decembra 2014 (C-449/13, EU:C:2014:2464).

51 Sodba z dne 5. marca 2020 (C-679/18, EU:C:2020:167, točka 36).